

De buitenplaats Vechtstroom te Breukelen (1)

Henk J. van Es
Griftenstein 19, 3621 XJ Breukelen

Dr R. van Lutterveld begon zijn beroemde boek "De Buitenplaatsen aan de Vecht" uit 1948 met de opmerking, dat deze buitenplaatsen in onze vaderlandse geschiedenis een grote faam genieten, maar "niet in overeenstemming met die faam is de kennis, die wij van deze buitenplaatsen hebben". Wat betreft de nog bestaande buitenplaatsen is die kennis inmiddels heel wat toegenomen, maar over de verdwenen buitenplaatsen is nog steeds weinig gepubliceerd. Wij werden ons de leemte in onze kennis over de voormalige buitenplaats Vechtstroom bewust, toen in 1996 de gelijknamige boerderij, die in 1991 door de Provincie was ingedeeld in de hoogste klasse van jonge monumenten, dreigde te worden afgebroken. Men vroeg ons toen of ook deze boerderij, zoals elders het geval is, de oorsprong van de buitenplaats was geweest. Dat bleek niet het geval te zijn, maar we zouden het toch erg jammer vinden, als deze voor onze gemeente zo karakteristieke boerderij met zijn tuin en oude boomgaard zou verdwijnen.

Vier buitenplaatsen in Breukelen-Noord

In de gemeente Breukelen-Nijenrode lagen nog in de vorige eeuw ten noorden van de dorpskern vier buitenplaatsen: Vechtstroom, Hoogerlust, Vegtvljet en Hoffwerck. Van deze vier zijn alleen de huizen Vegtvljet en Hoogerlust bewaard gebleven.

De noordelijkste van de vier was het door brand verwoeste Hoffwerck.¹ Aan deze buitenplaats herinnerde in Breukelen tot voor kort alleen nog de naam op de kubus langs de Straatweg met het huisnummer 236 waar architect H.F. Mertens tot 1996 woonde.² Een landkaart uit 1796 (Afbeelding 1) laat de grote overtuin van Hoffwerck zien op de plaats waar nu de ijsbaan en de dierenboerderij in Breukelen-Noord zijn.

Behalve deze noordelijke is ook de zuidelijkste van de vier buitenplaatsen verdwenen. Aan Vechtstroom herinneren echter nog de gebouwen Straatweg 198 - 200 en het ijzeren waterhek met de naam van het buiten in de tuin van de heer H. van der Linde, Straatweg 188.

De aanlegplaats³ en dit hek staan afgebeeld op de litho van Vechtstroom die P.J. Lutgers in zijn boek uit 1836 opnam (Afbeelding 2). De heer E.G. Wijers heeft, toen hij op Straatweg 192 woonde, in de achtertuin fundamenteen aangetroffen, die waarschijnlijk van de in 1876 afgebroken koepel waren.

De naam Vecht-Stroom heeft ook op de hekpalen van de boerderij Straatweg 125 gestaan, die tot 1995 eigendom was van mevrouw M.R. van Weerdenburg-Stalenhoef. Op de plaats van deze boerderij, waarvan het voorhuis uit 1911 stamt, bevond zich in het verleden de overtuin van Vechtstroom. Een van de vijvers van deze overtuin (Afbeelding 3) was nog na 1945 te herkennen in het weiland achter de huizen Straatweg 127 - 139. De heer Wijers heeft als kind nog op "de kom" geschaatst. Op de kadastrakaart van 1832 zijn verschillende waterpartijen van Vechtstroom ingetekend.

We zullen de geschiedenis van deze buitenplaats Vechtstroom in dit en een volgend artikel nader belichten.

De buitenplaats Vechtstroom

Vechtstroom is tegen het eind van de 17de eeuw gesticht. Het terrein, dat zich uitstreckte "voor van de dijk tot in de diepte van de rivier de vecht", was toen in het bezit van Pieter Haringh, die in enkele akten uit 1694 met betrekking tot de zuidelijk ervan gelegen blekerij van Gerrit Cornelis van Harlen,

als eigenaar genoemd werd.⁴ Jacob Haringh, die in 1703 eigenaar was van Vechtstroom, was een zoon van Pieter. De "dijck" was de Vechtdijk of Heerenwagenweg, thans Straatweg.

Jacob Haringh en zijn vrouw Barbara Elsevier

In 1706 kwam in het Regthuys van Breukelen voor schout Johan de Haas en de schepenen Adriaen Egbertsz koster en Gerrit van Langerack een speciaal gemachtigde voor Jacob Haringh en zijn "gesepareerde huysvrouw" Barbara Elsevier verklaren, dat ze op 16 februari 1703 onderhands een lening van f 6000 hadden gesloten met als onderpand "zeeckere huysinge ende thuyng genaemt Vecht Stroom streckende uyt de Vecht tot op en aen de heereweg".⁵ Blijkens de hoogte van die lening moet er toen al een behoorlijke buitenplaats geweest zijn. Uit een voor schout en schepenen van Breukelen-Statengerecht in 1711 gepasseerde akte blijkt, dat Jacob Haringh afslager was te Amsterdam en in verband met hun echtscheiding al jarenlang tegen zijn vrouw geprocedeerd had over de verdeling van hun bezittingen. Aan Barbara werden, ook in hoger beroep, de bezittingen in Breukelen toegevoerd.

De akte verwijst naar het vonnis "vanden Geregte der Stadt Amsterdam in dato den 11 September 1705" en de "Sententie vanden Ed. Hoge Raade van Holland vanden 24 September 1709 en den 7 Junij 1710" en vermeldt, dat Anthoni Walraven als gemachtigde van Jacob Haringh naar Breukelen kwam om "ten behoeve van de gemelte Barbara Elsevier aff te geven en toe te schijden den vollen Eijgendom van seeckere erven en huysinge genaemt Vegtstroom gelegen in dese Geregte".⁶

Breukelen-Statengerecht heette in de Middeleeuwen Breukelen-Bisschopsgerecht en werd na verkoop door de Staten van Utrecht het Breukelen-Orttsgerecht.

Barbara Elsevier was een nakomelinge van Lodewijk Elsevier, die na zijn komst uit Antwerpen naar de Noordelijke Nederlanden in 1583 hier een befaamd geslacht van drukkers, uitgevers en boekverkopers had gesticht.

1710 - 1714 Juffrouw Barbara Elsevier te Amsterdam

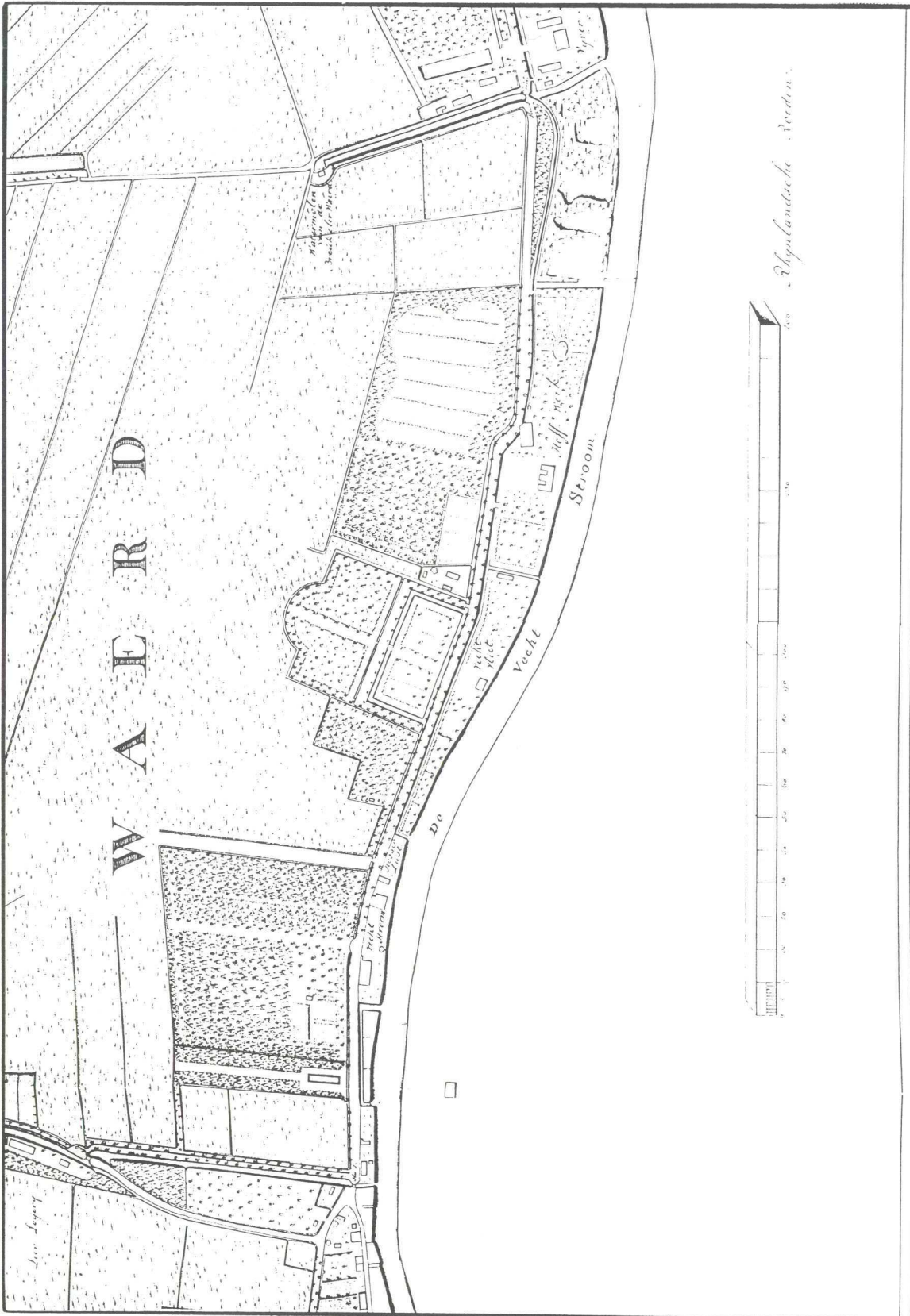
Op 20 november 1711 leende Barbara Elsevier te Amsterdam f 2000 met als onderpand Vechtstroom, alsmede "nog sekere huysinge ende Bleekerij sijnde Erfpachtgoed van den Huyse Nijenrode".⁷

De noordelijke belending van Vechtstroom was toen, evenals in 1706, het erf van Cornelis Cornelisz. In 1714 was deze grond echter het bezit van "Juffr. Van den Broek", dus van Anna Adriana Ockerse, de echtgenote van Mr Willem van den Broeck, de eigenaar van Vegtvljet.⁸ Ten zuiden grensde Vechtstroom in 1706 en 1711 aan het erf van "de nakomelingen van Hendrik Walch en Catharina Jans vermogens de rechtbrief van den Ed. Hove van Utrecht in dato 15 april 1691". Uit de transportakte van Vechtstroom van 1714 blijkt, dat Gerrit Cornelisz van Harlen dit terrein bezat. Waarschijnlijk was dit de blekerij, die hij op 21 mei 1694 had gekocht van de erfgenamen van Aert Jansz en Aeltje Adriaens.

1714 - 1721 Philippus Eylbracht en Vrouwtje Elias

Barbara Elsevier verkocht in 1714 haar buitenplaats aan Philip Eylbracht te Amsterdam.⁹ Philip was getrouwd met Vrouwtje Elias, een dochter van Mr Gerbrand Elias en Maria Elsevier.¹⁰ Vrouwtje was dus waarschijnlijk een nicht van Barbara. In 1718 trad Barbara als lasthebber van het echtpaar op, toen ze namens hen een huis met erf op het terrein van Vechtstroom voor zes jaar aan Jan Mast verhuurde.¹¹

Philip heeft zijn buitenplaats waarschijnlijk uitgebreid met een stal, een schuithuis en een theekoepel, want toen hij Vechtstroom in 1721 verkocht, luidde de omschrijving: "Seekere hofsteede genaemt Vegtstroom met sijn

Afb. 1. Fragment van de militaire "Kaart van de Situatie tusschen het Dorp Breukelen en het Fort de Nieuwersluis" onder directie van C.R.F. Kraijenhoff in 1796 gemeten door de landmeters J. Engelman en F.W. Conrad en door laatstgenoemde in kaart gebracht. Foto uit de collectie van T.M. Simonis te Breukelen. De originele kaart bevindt zich in de Universiteitsbibliotheek Leiden, collectie Bodel Nijenhuis nr. 41-147. (Zie ook M. Donkersloot-de Vrij, blz. 117.)

huysinge, Tuyn of boomgaert, Stallinge en Schuytenhuys, Speelhuys en alles wat aert en nagelvast is".¹²

1721 - 1725 Johanna van der Heijden, weduwe van Jacobus Terwen

De nieuwe eigenaar van Vechtstroom was Johanna van der Heijden, de weduwe van Jacobus Terwen. Ze woonde in 1721 in Kortenhoef, maar vestigde zich al spoedig op haar buitenplaats te Breukelen. Haar zoon Jacob Terwen liet in 1723 bij notaris Jan van der Horst te Breukelen een lijst opmaken van de "ten tijde van zijne uytlandigheyt" uit erfenissen verkregen obligaties en roerende goederen, die tot dan toe bij zijn moeder in bewaring waren geweest. In de akte worden obligaties en rentebrieven ter waarde van f 6400 genoemd en allerlei huisraad, waaronder "twee Schilderijen Landschapjes, een silver Lijste Spiegel" en veel servetten en tafellakens.¹³ In 1724 rekende Johanna ook af met haar zoon Goris, die waarschijnlijk eveneens op Vechtstroom woonde. Alle openstaande rekeningen werden over en weer vereffend, waaronder de bedragen die Goris nog tegoed had uit de nalatenschappen van zijn vader en zijn oom.¹⁴ Op 15 juni 1725 verkocht Johanna haar buitenplaats voor f 3500 aan Abraham Veerom. De omschrijving van het verkochte was nog dezelfde als in 1721. Tien dagen later machtigde Johanna haar zoon Goris om Vechtstroom naar de koper te transporteren. Het transport vond op 28 juni 1725 plaats; in de akte werden geen belendingen van Vechtstroom vermeld.¹⁵

1725 - 1732 Abraham Veerom

Evenals de vorige eigenaar woonde Abraham Veerom permanent op Vechtstroom.

In 1727 kreeg hij de "steenbeelthouwer" Jan Mast als buurman aan de noordkant, toen deze het huis en erf kocht waar de echtgenoten Pieter van Oostveen en Willempje Roemers tot hun dood hadden gewoond. Van dit erf kocht de Amsterdamse koopman Jan Willink Janszoon op 29 januari 1732 een gedeelte, dat zich over een breedte van 120 voeten uitstreckte tussen het huis van Jan Mast en de buitenplaats Vechtstroom. De diepte van dit terrein was gelijk aan de afstand tussen de rijweg en de rivier.

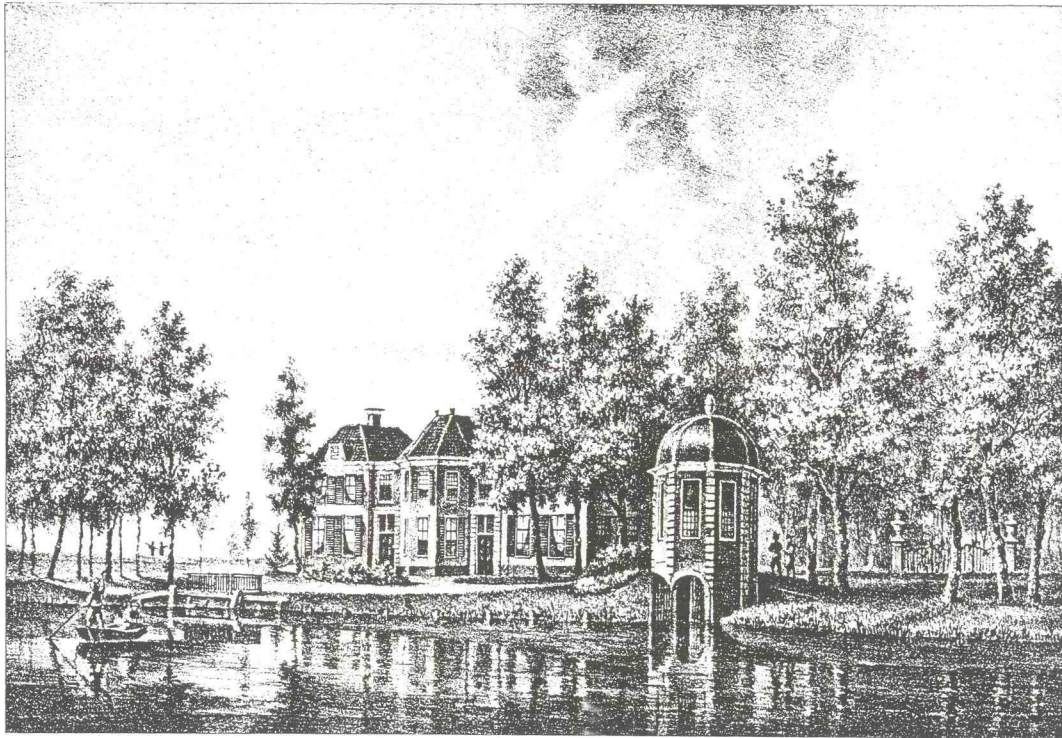
Enkele maanden later verkocht Abraham Veerom de buitenplaats Vechtstroom aan Jan Willink.¹⁶ De omschrijving van het buiten was nog dezelfde als in de transportakten uit 1721 en 1725.

1732 - 1753 Jan Willink Janszoon en Debora Bleeker

Jan Willink Janszoon¹⁷ was een welgesteld koopman te Amsterdam, die in 1742 met zijn vrouw en 17-jarige dochter Anna Margaretha op de Keizersgracht woonde en wiens inkomen op f 6000 per jaar werd geschat.¹⁸ Met de aankoop van een stuk grond van Jan Mast, in 1732, had hij zijn buitenplaats dus al op voorhand naar het noorden uitgebreid.

De buitenplaatsen Vechtstroom en Hoogerlust, wat noordelijker gelegen, waren toen gescheiden door drie percelen. Het eerste was het aan Vechtstroom grenzende erf met een huis van Jan Mast, dat zijn vrouw na zijn overlijden in 1736 aan de Amsterdamse meester timmerman Arnoldus van Hoorn zou verkopen.¹⁹ Dan volgde een stuk land van Erenst Woutersen Kojman en tenslotte was er een aan Hoogerlust grenzende gang of uitweg, die oorzaak zou worden van heel wat moeilijkheden.

Toen Willink in 1736 drie morgen land ten westen van de dijk of rijweg kocht, werd hij daarmee ook eigenaar van de nog geen drie meter brede gang, die een bij het gekochte land behorende uitweg naar de Vecht was.²⁰

Afb. 2. Vechtstroom nabij Breukelen. (Uit P.J. Lutgers, 1836. Gezigten aan de Rivier De Vecht naar de Natuur Geteekend en op Steen overgebracht.)

In 1741 werd de Amsterdamse koopman Hendrik Colonius eigenaar van Hoogerlust. Hij probeerde zijn zeer beperkte grondgebied uit te breiden. J.W. Gunning schreef in zijn artikel over Hoogerlust,²⁰ dat er direct al een conflict ontstond over metselwerk dat in opdracht van Colonius in de gang van Willink werd verricht, en dat Willink door notaris Kasteleyn de metselaar liet aanzeggen zijn werk weer af te breken, omdat "gij een fundament van muurwerk in de grond hebt gemetseld het welk wel seven à acht duymen naar buiten in sijn [= Willinks] gang en grond is".

In 1744 kocht Colonius het erf van Erenst Koyman, maar Willink kocht twee maanden later het huis en erf van Arnoldus van Hoorn.²¹ Daarmee was de gang van Willink door terrein van Colonius ingesloten en een erf van Colonius door terrein van Willink.²⁰

Er ontstond ruzie over een schutting aan de zuidkant van de gang, die tot voor het Hof te Utrecht volgehouden werd. Om verdere kosten te vermijden, verkocht Willink in 1745 zijn gang aan Colonius voor de enorm hoge prijs van f 1050 plus een bijdrage voor de onkosten en schade die Willink in deze zaak geleden had.²²

Enkele maanden later in 1745 liet Jan Willink officieel de zuidgrens van Vechtstroom vaststellen. Dat gebeurde door schout Joan Stoesak en de schepenen Jan Hoogh en Kornelis Broer, omdat Willink toen op de plaats van zijn afgebroken stalling "op zijn eijge gront tot zijn vrijgheijd" een muur wilde laten optrekken.²³

De heren van het Breukelen-Orttsgerecht "hebben de Lijn laten trekken van den Dijk regt oostwaerts tot aen de Vegt naer [= na] alvorens de Lijn aen den dijk vlak tegen de overgeblevene muer van de stallingen hadde vast gemaekt". De aangrenzende grond was het eigendom van David Rutgers, die aan de overkant van de Vecht op de buitenplaats Groenevecht woonde. Op dit terrein aan de westkant van de rivier lagen een blekerij en een schuithuis. De zuidgrens van Vechtstroom werd nu vastgesteld aan de noordkant van de bleek, "alwaer de uysterste pannendrop was van het schuithuijs van gemelte Heer David Rutgers".

Jan Willink en zijn echtgenote Debora Bleeker hadden in de loop der jaren landerijen gekocht die tegenover hun buitenplaats aan de westkant van de rijweg lagen. Dat blijkt uit een plecht²⁴ in 1751, toen ze f 8000 leenden van Cornelis van der Hoop, "domheer in den Capittule ten Dom te Utrecht". Als onderpand stelden ze "de buitenplaats Vegtstroom strekkende uyt de rivier de Vegt westwaerts op over des heeren waagenweg tot aen de Bisschopsweeteringe". Die wetering vormde de grens tussen het Gerecht Breukelerwaert en het Bisschops- of Statengerecht. Deze grens liep iets noordoostelijker dan waar nu de Schepersweg ligt. De noordgrens van Vechtstroom werd gevormd door het terrein van "de Heer Clinquet en de Heer Colonius", dus door de overtuin van Vegtvlief en het erf van Hoogergelust.

Willink had, zoals te zien is op een tekening van Jan de Beyer uit 1745 - 1747 (zie Afbeelding 4), ten noorden van zijn woning een koetshuis laten bouwen (nu Straatweg 198 - 200). Dat blijkt ook uit de omschrijving uit 1751, die luidde: "met zijn Heerenhuysinge, speelhuys, stal en Koetshuys en verder getimmerte daer op staende met de Landerijen daer aen behoorende, groot omtrent vijff mergen".

Op een deel van zijn landerijen ten westen van de Wagenweg had Willink een overtuin met een sterrebos (een bos met lanen vanuit een middelpunt, vergelijkbaar met die welke op de plattegrond ten noorden van Hoffwerck staat aangegeven; zie Afbeelding 1) aan laten leggen, zoals valt af te leiden uit de transportakte na de verkoop van Vechtstroom door zijn erfgenaam in 1753: "mitsgaders tuyn, starbos en weylant, bepootinge en beplantinge daer op staende". In het zuiden grensde de overtuin van Vechtstroom nog niet aan het water de Heycop, maar werd hij daarvan gescheiden door een perceel land van de heer van Amelissewert te Utrecht.

1753 Jacob de Haan, gehuwd met Anna Margaretha Willink

Jan Willink overleed in het begin van 1753, want de publieke verkoop van Vechtstroom vond plaats op 26 maart 1753 te Amsterdam, waarna zijn schoonzoon Jacob de Haan (1721 - 1764) het buiten op 14 april 1753 liet transporteren naar de volgende eigenaar.

Jacob was getrouwd met Anna Margaretha Willink (1725 - 1775), de "enige dochter en erfgename van wijlen Jan Willink Janszoon".²⁵ Het is niet onwaarschijnlijk dat zij elkaar hebben leren kennen bij François de Haan, een oom van Jacob die in 1749 de buitenplaats Vroeglust in de Herenstraat te Breukelen gesticht had.²⁶

1753 - 1766 Everardus Dudok, gehuwd met Anna Martha de With

De nieuwe eigenaar²⁷ was Everardus Dudok (1714 - 1779). Hij exploiteerde tot omstreeks 1771 de suikerraffinaderij "Uytzig" op de Lijnbaansgracht te Amsterdam. Zijn vrouw kwam uit Paramaribo en door haar raakte hij in Surinaamse suikerplantages geïnteresseerd.²⁸

De familie Dudok was nauw verbonden met de familie De Wit, die ook "in de suiker zat", en 's zomers op de buitenplaats Slangevecht in Breukelen woonde. Een zuster en een broer van Everardus Dudok waren ieder met één van de twee kinderen De Wit gehuwd: Margaretha Dudok trouwde op vrijdag 19 mei 1741 met Isaac de Wit en Hendrik Dudok trouwde op diezelfde dag met Catharina Elisabeth de Wit. De buitengewone huwelijksplechtigheid vond niet plaats in Amsterdam, waar de afkondigingen waren gedaan, maar 's morgens om 11 uur in de dorpskerk te Breukelen.²⁹

Isaac de Wit was de betovergrootvader van Leonard Corneille Dudok de Wit, die in 1844 geboren werd en de bijnaam Kees de Tippelaar kreeg. Toen Everardus Dudok in 1753 Vechtstroom kocht, werd Slangevecht bewoond door Eva Wanningh en haar tweede man.

Haar eerste echtgenoot Abraham de Wit was in 1722 overleden en zij was in 1724 hertrouwd met de Breukelse schout Hendrik Block.³⁰

In 1756 had Everardus Dudok geld nodig en hij leende toen f 10 000 tegen 4% rente per jaar van de heer Leonard Lups, eigenaar van de buitenplaats Nieuwerhoek onder Loenen.³¹ Enkele jaren later was Everardus weer goed bij kas, want op 10 december 1759 loste hij deze lening af en op 29 december 1759 kocht hij bij notaris Jacob Smit te Utrecht een stuk land van 10 morgen, dat aansloot bij zijn overtuin en naar het zuiden doorliep tot aan het water de Heycop. De vorige eigenaar van deze grond was "de Hoogwelgeb. Hr. Hendrik van Utenhove, heer van Amelisweert, Heeswijk, Agthoven enz. lid der heeren Edelen en Ridderschappen 's Lands van Utrecht". Pas op 2 mei 1760 werden deze landerijen door notaris Jan Hol, de gemachtigde van Van Utenhoven, aan Everardus overgedragen.³²

Een maand later, op 2 juni 1760 verkocht Everardus Dudok één morgen van deze nieuwverworven landerijen aan de heer David Rutgers. Die woonde op Groenevecht aan de oostkant van de rivier en wilde een vrij uitzicht naar het westen behouden, waar hij "twee Erven en velden ten Zuyden van de gemelte Hofsteede Vegtstroom tussen des heeren waagenweg en de Rivier de vegt" bezat.

De heren kwamen diezelfde dag voor notaris Rijk Kasteleijn in de Herenstraat te Breukelen overeen, dat zij en de volgende eigenaren van hun buitenplaatsen elkaars "uyt en doorsigten" nimmer zouden belemmeren.³³ Dat gold ten eeuwigen dage ook voor het doorzicht "ter breete van de dubbelde of groote Laan van Groenevegt en van gelijke ter breete aan de andere zijde of klijweg van Vegtstroom, beyde na Breukelen gaende".³⁴

Dudok verbond zich "om den dijk of 's heerenwaagenweg leggende teegenover het huys en plaets Groenevegt" over een breedte van het schuithuis tot aan de blekerij van Anthonij van der Elst "noyt anders te zullen beplanten of bepoten als dezelve nu is bepot". Hij zou ook altijd moeten gedogen dat de eigenaars van Groenevecht bij het hooiland van Vechtstroom een "naeld of piramide" hadden, waarop men "staende door de nieuw gemaakte Terrassen zal kunnen zien". Op zijn beurt beloofde de heer Rutgers, dat "de doorwaateringe van den Duyker" die door Dudok onder het hek "bij het steene bruggetje aen Breukelen geleyt is", altijd onder het beheer van de eigenaar van Vechtstroom zou blijven om zoveel water in te laten als deze nodig vond.

Nog dezelfde maand, op 26 juni 1760, werd een deel van de grond getransporteerd: "1/3 morgen land gelegen in de hofstede Vegtstroom van de wagenweg westwaarts tot de eerste dwarssloot van de heer Everardus Dudok". Rutgers liet er een dubbele rij bomen planten, zodat er een zichtlaan ontstond die de wandelaar uitzicht bood op Groenevecht. De verkoper behield recht op "een vrije op- en overweg, alsmeede het vrije gebruik van de geheele 1/3 morgen om daar te wandelen, met banken op te gaan zitten na zijn goetdunken en welgevallen zolang hij of zijn huisvrouw komen te leven". Het tweede aan Rutgers verkochte stuk van 2/3 morgen lag ten noorden van de zojuist genoemde strook en grensde aan de overtuin van Vechtstroom. Daarin bevonden zich twee vijvers van Dudok, "waarmede dit getransporteerde afgegraven is, welke vijvers geheel zijn eigendom blijven". Ook op dit stuk behield de verkoper de vrije toegang zolang hij en zijn vrouw leefden. Rutgers betaalde slechts f 100 voor dit stuk grond, dat pas in 1762 op zijn naam werd overgeschreven.³⁵

Dudok verhuurde op 15 april 1765 voor de tijd van vier jaar een huis en erf aan de Vecht, dat tot dan door Weijntje Hoogh was gebruikt, aan Jeroen Cooyman, die ook vier kampen weiland over de dijk van hem huurde.

Die kampen lagen ten westen van het huis tussen de "nieuwen Laan en de overtuyn van de heer David Rutgers" en strekten zich uit van de Vechtdijk tot aan het hooiland van Dudok. De huurder mocht na het binnenhalen van het hooi door de eigenaar ook dat land gebruiken, want in het contract stond: "van welk hoijland den huurder meede het gebruyck vanden Etgroen zal hebben".³⁶

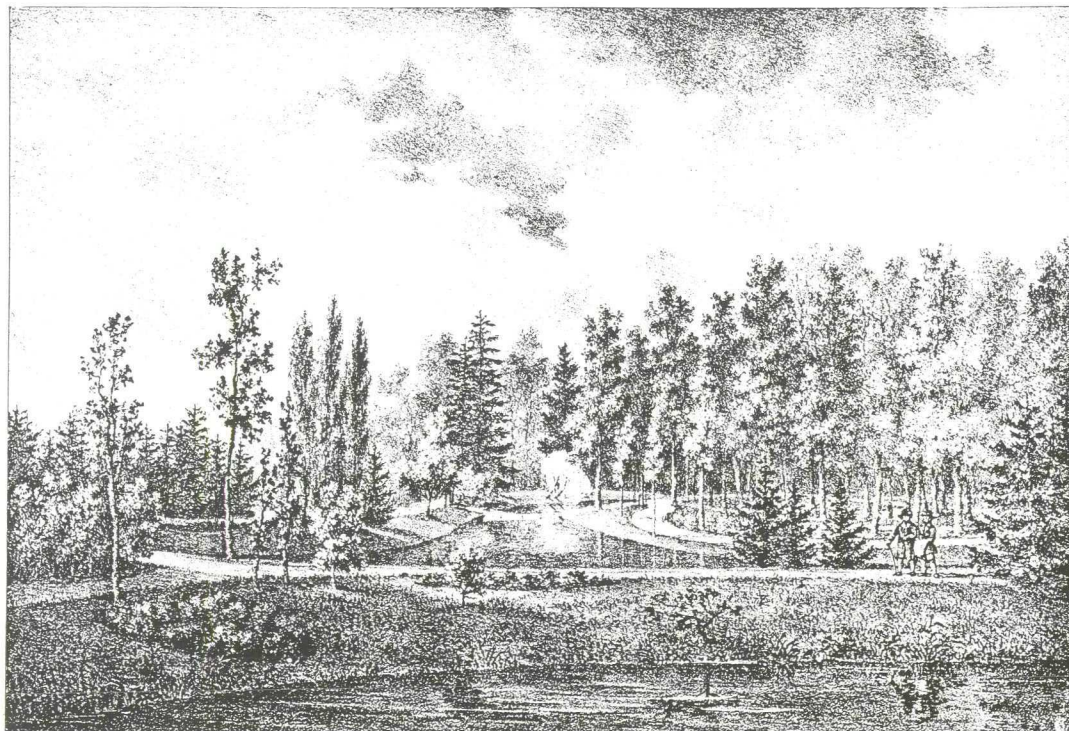
Het huurhuis stond ten zuiden van Vechtstroom (nu Straatweg 178 en 180) en was afgebroken nog voordat de kaart van 1796 werd getekend. De "nieuwe laan" is waarschijnlijk die tegenover de koepel van Vechtstroom (zie Afbeelding 1).

Toen de situatie gewijzigd was doordat Dudok het huis Vechtstroom had laten vernieuwen en Rutgers enkele huizen tussen de Vecht en de Wagenweg had laten afbreken, bevestigden de heren op 10 september 1765 hun contract uit 1760. Rutgers verklaarde, dat "het beeter gesigt dat den Heer Everardus Dudok door het wegbreeken van de Huysingen op de Erven tussen de Vegt en dijk gelegen onder Breukelen Orts Gerechten uyt zijn Nieuw getimmerde Huysinge daardoor heeft gekreegen", voor altijd behouden zou blijven voor hem en volgende eigenaars van Vechtstroom. De eigenaars van Groenevecht zouden op die erven geen "opgaande Erten of Snijboonen daer Ertreijs en boonstok bijkoomen" mogen verbouwen, maar het schuithuis zal door hen "ten allen tijde zes voeten na [= naar] de Kleydijk verlengd mogen werden".³⁷

De bebouwing aan de noordkant van Vechtstroom was bij de aankoop in 1753 beschreven als "tuinhuis, stal en koetshuis en verder getimmerde". Bij de verkoop in 1766 werd daar het woord "tuinmanshuis" aan toegevoegd.³⁸ In de tussentijd dertien jaar zou er dus een tuinmanswoning bijgebouwd kunnen zijn. Toch is dit niet erg waarschijnlijk, want het gebouwencomplex op de prent uit 1745 lijkt sterk op de huidige bebouwing van Straatweg 198 - 200. De beschrijving uit 1766 zal gewoon wat uitvoeriger zijn geweest dan die uit 1753, zonder dat er in werkelijkheid iets veranderd was.

1766 - 1785 Juffr. Eva van Eybergen, gehuwd met Jacob de Mol, baljuw van de beide Loosdrechten

Het is niet bekend of juffrouw Eva van Eybergen veel op haar buitenplaats heeft vertoefd. Ze kreeg in 1766 niet alle landerijen van Vechtstroom in haar bezit, want Dudok behield onder andere de door hem in 1759 verworven strook land langs de Heycop. In 1768 verkocht de inmiddels weduwnaar geworden

Afb. 3. De overtuin van Vechtstroom bij Breukelen. (Uit P.J. Rutgers, 1836. Gezigten aan de Rivier De Vecht naar de Natuur Geteekend en op Steen overgebracht.)

Dudok deze 4 morgen hooiland aan David Rutgers, die in 1760 al een morgen ten noorden ervan had overgenomen voor zijn zichtlaan. De nu verkochte grond lag tussen de rijweg en het land van Jan Cliquet van Vegtvliet. In het noorden grensde de grond aan "de heer koper zelf alsmede Juffr. Eva Eybergen".³⁹

Op 25 oktober 1768 verkocht Everardus zijn laatste bezitting aan de Heycop. Dat was de hofstede Sonnenvecht, ook wel Sonnestijn genoemd, die ten noorden van de Heycoppersluis aan de oostkant van de rijweg lag (zie Afbeelding 1).⁴⁰ De koper was Jan van Voorst, oud directeur generaal van Nederlands Africa, etc. etc. Bij de verkoop gold het "speciaal beding dat de kopers of desselfs opvolger daar nooit van zouden maken eenige Herbergen, Looyerijen of Scheepstimmerwerven". Dit beding zal wel niet door Dudok zijn gemaakt, maar door een vroegere verkoper van dit terrein, die op deze hoek bij de sluis geen concurrenten wilde hebben. In 1708 was de hofstede Sonnenvecht al ingericht tot vier woningen, zoals dat ook in 1797 nog het geval was.⁴¹ De plaatselijke metselaar gaf in 1777 een bedrag van f 2400 voor het gebouw. In 1797 was het waarschijnlijk in verval geraakt en werd de waarde op f 1000 geschat, in 1832 kwam het huis niet op de kadasterkaart voor en was dus afgebroken. Op een deel van het terrein langs de Straatweg stond toen een tolhuis en de rest was bouwland.⁴²

Eva van Eybergen behield Vechtstroom bijna twintig jaar en woonde, toen ze de buitenplaats verkocht, als weduwe te Haarlem. In de koopvoorwaarden stond de volgende omschrijving: "de buitenplaats Vegt Stroom met zijn heerehuys en tuynmanshuys, stallen, koetshuys, Schuur, Chinese tent en verder getimmerte mitsgaders tuyn, Starrebosch en vier kampen weyland recht agter de hofsteede". De eigenaars hadden ook twee zitplaatsen, één in de kerk te Breukelen en één in de kerk te Ter Aa. Vechtstroom was op 1 december 1782 verhuurd aan de heer P.A.D. Erbenfeld (elders genoteerd als Elberveld), die in 1785 overleed. Zijn weduwe betaalde nog tot 1787 de buurlasten in Breukelen-Orttsgerecht, en daarna de nieuwe eigenaar, Mr Ludolf de With Hoevenaar te Utrecht, die de buitenplaats op 28 april 1785 voor f 27 000 had gekocht.⁴³ Willem van der Veen, de gerechtsbode van Breukelen, werd door de verkoopster op 4 juli 1785 gemachtigd haar bezit in Breukelen te laten overschrijven op de naam van de koper. Dit transport vond plaats op 23 november 1785.

1785 - 1802 Mr Ludolf de With Hoevenaar, gehuwd met Christina Gezina van Hoorn

Mr L. de With Hoevenaar stond als advocaat ingeschreven bij het Hof van Utrecht en was schout van de "Hooge en Vrije Heerlijkheid Achtienhoven". Zijn schoonvader François Hendrik van Hoorn was een belangrijk man: "Heer van Noordwijkerhout en de Silke, Meesterknaap van Gooiland en canonicq in 't Capittul van Oud-Munster te Utrecht". Toen deze op 30 juli 1793 overleed, was Ludolfs echtgenote, Christina Gezina van Hoorn, een van de drie erfgenamen; zij aanvaardde na lezing van de stukken de erfenis van haar ouders.⁴⁴

Het echtpaar De With Hoevenaar woonde afwisselend in Utrecht en Breukelen, maar liet zijn akten in Breukelen opmaken door notaris Cornelis van der Linden, die in het huis Middendorp aan de Herenstraat (nu nr. 32, Aqua Shop) woonde. Op zondag 16 juni 1793 verbleef Ludolf op zijn buitenplaats Vechtstroom, toen hij als "aangestelde Commissaris in den Dorpe Achtienhoven" door de notaris een procuratie liet opstellen waardoor zijn secretaris de volgende dag voor hem in Utrecht de eed kon afleggen, dat hij het "Placaat op de Heffinge der 100e Penning" zou uitvoeren.⁴⁵

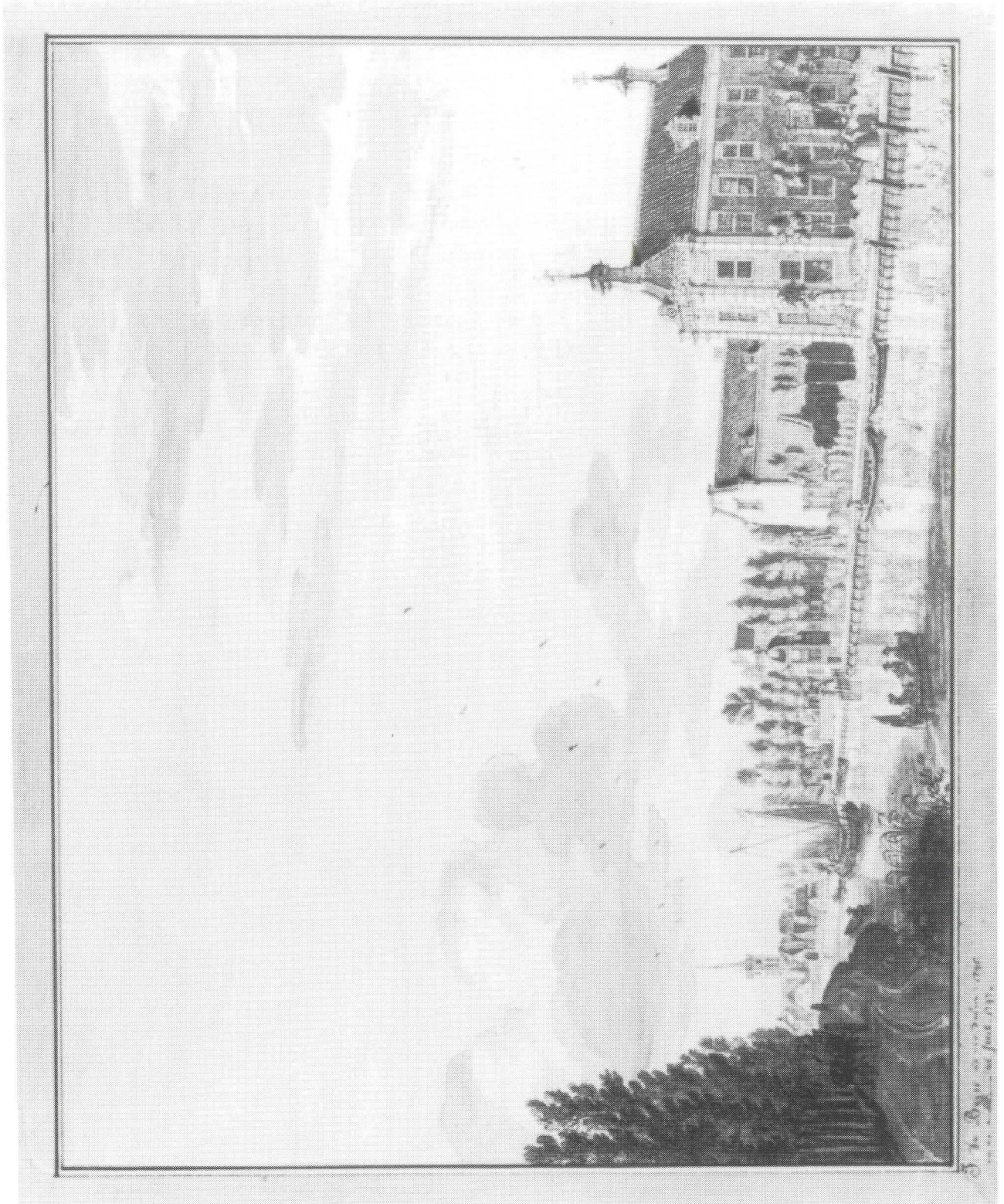
Toen in 1788 Maria Lups, de weduwe van David Rutgers, was overleden, werd haar buitenplaats Groenevecht verkocht. De nieuwe eigenaar was

werd haar buitenplaats Groenevecht verkocht. De nieuwe eigenaar was Albertus Richard Jolles, kanunnik van het kapittel van Oud Munster te Utrecht. Hij betaalde slechts f 14700 voor het buiten en verkreeg daarbij ook de "vier morgen weiland waarvan 1 morgen beplant tot een gesigt oover de hofsteede Groenevegt".⁴⁶ Op de kaart uit 1796 is de zichtlaan duidelijk te zien, evenals de 3 morgen weiland aan de Heycop (Afbeelding 1). De heer Jolles moest zich wel houden aan "de Condiëen der Conventien tussen de Eijgenaren van de Hofsteden Vegtstroom en Groenevegt in der tijt (1760 en 1765) over en weder voor notaris Rijk Kasteleyn te Breukelen aangegaan".

Ten zuiden van Vechtstroom is op de kaart een door sloten omgeven stuk land van drie percelen aan de Vecht getekend, waarop het schuithuis gestaan zal hebben dat ook in de koop begrepen was. De transportakte meldt hierover: "een schuytenhuys waarvan 10 roeden erfpachtgoed zijn van Nijenrode, strekkende tot een bleekerij uyt de rivier de Vegt oover 's Heerenwaagenweg, daar gemelde land ten Zuyden en Noorden de Heer Hoevenaar naast gelegen is".

Al in de 17de eeuw lagen aan de Vecht ten noorden van de Heycoppersluis enkele blekerijen. De erfgenamen van Aert Jans en Aeltje Adriaens bezaten op 25 januari 1694 een "erve met een Bleijkerije, Huysinge ende Washuys (. . .) strekkende voor van de dijk tot in de diepte van de rivier de Vecht".⁴⁷ Van mei 1694 tot 1732 was deze blekerij het eigendom van de erfgenaam Gerrit Cornelis van Harlen, die met Gerritje Aerts getrouwd was. Na 1732 was dit perceel van David Rutgers op Groenevecht, die er in 1745 een schuithuis had. De noordkant van dit terrein (nu Straatweg 182) grensde in 1694 aan de buitenplaats Vechtstroom en dat was ook in 1745 en 1802 nog het geval.

Aan de zuidkant van dit perceel lag in 1694 een erf van Matthijs Cornelisz, het middelste van de drie percelen. Op 13 december 1711 was dit in het bezit van Cornelis Barentsen en zijn vrouw Neeltje Tijssen. Die splitsten het en verkochten het noordelijke deel, "zeker stukje lants of Bleekerije groot omtrent 50 roeden" aan Geertje Cornelisz. Zelf behielden ze het erfpachtgoed ten zuiden ervan.⁴⁸ Het derde perceel was in 1708 nog van Jan Marten Brouwer maar behoorde op 20 november 1711 aan Juffrouw Barbara Elsevier van Vechtstroom. Zij gaf toen "sekere huysinge ende Bleekerije zijnde erfpachtgoed van den huysse Nijenrode" als onderpand voor een lening. Deze blekerij was tot 1760 eigendom van Christoffel van der Elst, wiens erfgenamen daarna het allodiale gedeelte ter grootte van 50 roeden aan David Rutgers verkochten. Die bezat toen ook de grond ten noorden en ten zuiden ervan, maar verkocht toch diezelfde dag het leenroerige zuidelijke deel waar de ouderlijke wasserij op stond, aan Anthony van der Elst en zijn vrouw Anneke Middelweert. Op verzoek van Rutgers werden de allodiale 50 roeden "mede tot erfpagt opgedragen en bij den Heer van Nijenrode in erfpagt uytgegeven". Hij liet zijn bezit, nu Straatweg 176 - 182, met een nieuw gegraven sloot van het veld en erf van Anthony van der Elst afscheiden.⁴⁹ Omstreeks 1777 lieten Anthony en Anneke hun wasserij na aan hun kinderen Annetie en Theodorus van der Elst. Annetje woonde in Amsterdam en was gehuwd met Pieter van der Stok. Toen die zijn schulden niet kon betalen, liet de curator Mr Isaac da Costa uit Amsterdam (zal familie zijn van de in 1798 geboren dichter met die naam) op 8 november 1783 hun bezit verkopen ten huize van Jan de Kruyf in Het State Wapen te Breukelen. Dat bezit was de helft in een "Huysinge en erve met zijn annexe wasbleekerij, tot 1 Mei 1786 verhuurd aan Marike van Rijn". In verband met de overeenkomst uit 1760 en 1765 rustte op dit huis het servituut "dat zolang de Hr. David Rutgers en huysvrouw samen of alleen in leeven of eigenaar van de Plaats groenevegt zullen weesen, de bezitters van het huis en de bleekerij gehouden zullen weesen het gehele erf open en vlak te houden tot een bleekerij, zonder iets anders daarop te moogen plaatsen dan een haagje, dog niet hooger te laten wassen [= groeien] als 4 voeten en verder in 't geheel niets tot belemmering van het gezigt van de hofstede Groenevegt na den dijk te mogen leggen, zetten of maaken, dan met consent van den hr. David Rutgers of desselfs huysvrouw". Het hoogste bod werd door Hermanus Suur namens de huurster uitgebracht, die voor f 1310 de helft van haar blekerij in eigendom kreeg.⁵⁰ In 1816 was het halve bedrijf nog steeds eigendom van de familie Van Rijn, want toen namen de bleker Jan van Rijn en zijn huysvrouw Maria Kegel een hypotheek van f 300 op "de helft van huis en erf No. 25 met zijn annexe bleekerij". Ook in 1832 stond dit terrein nog op naam van de familie Van Rijn.⁵¹ In 1797 waren de andere helft van het leenroerige huis en de allodiale blekerij van 100 roeden het eigendom van de erfgenamen van Adelbertus Ahuijs, die ook Sonnestein hadden geërfd.⁵²

Toen Mr Ludolf de With Hoevenaar zijn buitenplaats in 1802 verkocht, was Vechtstroom nog 8 morgen en 150 roeden groot. Als westelijke begrenzing werd niet meer de Bisschopswetering genoemd, maar "de eigendom van outs genaamt den dell" dat bij Vegtvliet hoorde.⁵³ Opvallend is, dat in de omschrijving van de buitenplaats het sterrebos niet meer voorkomt en dat er allerlei tuinattributen worden genoemd, zoals "broeikassen, broeiramen, lessenaars, glazen, tuingereedschappen, orangeboomen en andere gewassen". De With Hoevenaar zal dus een deel van zijn overtuin hebben ingericht als kwekerij van groenten en andere gewassen. Zijn tuinman was waarschijnlijk Gerrit Hageman, die in 1797 na het overlijden van zijn vrouw een testament liet opstellen en "opden Plaats Vecht Stroom" woonde.⁵⁴

De koper van Vechtstroom, de heer Hendrik Willem Cramer te Amsterdam, kreeg op 26 juni 1802 van Mr De With Hoevenaar een machtiging tot transport. In de onderhandse koopakte van 1 augustus 1802 waren zij een prijs overeengekomen van f 22000, waarvan f 3000 voor de kassen. Cramer leende daarvoor f 14000 bij de verkoper.⁵⁵

1802 - 1821 Hendrik Willem Cramer, gehuwd met Sara Hendrina Cramer

Hendrik Willem Cramer (1755 - 1821) was een voornaam koopman die op de Herengracht nr. 68 te Amsterdam woonde. Samen met zijn vader Jan Ludolf Cramer dreef hij handel op Spanje. In 1777 trouwde Hendrik Willem met Sara Hendrina Cramer (1758 - 1833), een volle nicht van hem.⁵⁶ Hij werd in 1782 directeur der "Oosterschen Handel en Rederijen", die handelschepen naar de Oostzee liet varen; in 1784 was hij Commissaris van de Ossenmarkt, in 1788 Baljuw en in 1790 Dijkgraaf van de Bijlmermeer. Op 27 november 1798 werd hij door stadhouder Willem V aangesteld als Raad van Amsterdam, welke functie hij vervulde tot de omwenteling in 1795.

Hij zal zich in 1802, dus tijdens de Franse bezetting, op Vechtstroom teruggetrokken hebben. Hij woonde daar als rentenier, toen hij op 10 oktober 1812 notaris Voigt ontving voor het opstellen van een machtiging voor de makelaar Winkelman op de Keizersgracht te Amsterdam. Deze mocht in het departement van de Zuiderzee voor de heer Cramer onroerende goederen kopen. Twee dagen later werd te Amsterdam de buitenplaats Groenevecht geveild, maar Winkelman heeft die niet gekocht; op 18 november 1812 werd Gerrit Hendrik van Seggeren eigenaar van die buitenplaats.⁵⁷ Op 1 juli 1813 vond op Vechtstroom een publieke verkoping plaats van allerlei roerende goederen zoals rijtuigen, klokken, meubels en aardewerk, die f 1335,94 opbracht. Deze goederen kwamen uit de buitenplaatsen Vechtstroom en Groenevecht en dat was misschien de oorzaak ervan, dat in de notariële akte "Monsieur Henri Guillaume Cramer" niet alleen als bewoner van Vechtstroom werd aangeduid, maar ook als "rentier a sa campagne Groenevecht". Dat moet een vergissing zijn, want Groenevecht had toen een andere eigenaar.⁵⁸ Bij Groenevecht behoorden in 1812 ook de vier morgen weiland aan de westkant van de Vecht ten zuiden van Vechtstroom. Bij de verkoop daarvan waren "meede begreepen ruim sestig stuks zwaare Ekenboomen staande op de Laan terzijde vandit perceel geleegen". Die eikenlaan zal langs het water de Heycop hebben gelegen.

Afb. 4 (op de bladzijde hiernaast). Gezicht vanuit het noorden over de Vecht op Breukelen. Rechts het huis Hoogerlust, links daarvan het koetshuis van Vechtstroom, de koepel met schuithuis en het dak van Vechtstroom. Gewassen tekening in Oost-Indische inkt van Jan de Beyer (1703 - ca. 1785) uit 1745 - 1747. (Origineel uit de collectie van de Utrechtse arts Gerard Munnicks van Cleeff (1796 - 1860), thans in de Koninklijke Verzamelingen Den Haag; publicatie met toestemming van H.K.H. Prinses Juliana. Foto uit de collectie van J.W. Gunning te Breukelen. Zie ook A. Becker-Jordens, 1973. Een kabinet van Utrechtse Gezichten. Uitgave Fibula-Van Dishoek en Canaletto.)

Cramer had ook bezittingen in de omgeving van Weesp, waar zijn ouders gewoon hadden. Hij en zijn vrouw bezaten daar een grafkelder "zijnde nr. 12 gelegen op het zogenaamde Lutersche Famille Kerkhof te Muiderberg". Die verkochten ze in 1814 aan de heer Hendrik Schilge te Weesp. Abraham Schreuder, hun gemachtigde in deze verkoop en lid van het gemeentebestuur van Weesp, kocht een maand later voor f 50 een strookje van Cramers boomgaard in de Aatsveldsche Polder te Weesper Carspel.⁵⁹ Zeven jaar later overleed Hendrik Willem Cramer in de leeftijd van 66 jaar.

1821 - 1822 Sara Hendrina Cramer en haar zoon Hendrik Willem Cramer

De weduwe Cramer woonde op 24 december 1821 te Utrecht, toen op haar buitenplaats Vechtstroom voor f 255,85 hakhout werd verkocht door Klaas Tesselhoff, kantoorbediende bij en gemachtigde van notaris P.A. Voigt.

Op 25 oktober 1822 liet zij op Vechtstroom allerlei tuingereedschappen verkopen. Coenraad Duuring, de volgende eigenaar van Vechtstroom, kocht daarvan vier glazen ramen voor een druivenbak (f 19) en drie voor een perzikenbak (f 18), een stortkar (f 18,50), een schuurbank (f 1,20), een slijpsteen (f 2) en een ladder (f 2). Het "houtwerk voor een vinkenbaan" bracht f 1,50 op en Hendrik Hulsmann betaalde 10 cent voor een schaaftank. Het totaal van de opbrengst was f 360,80.

Datzelfde jaar nog verkochten Sara en haar zoon ook de buitenplaats en vertrokken naar Loenen, waar Hendrik Willem griffier van het vrederecht was. Sara overleed daar in 1833.

Noten

- 1 Nieuw Archief Gemeente Breukelen-Nijenrode (Gemeentehuis te Breukelen), inv. nr. 208, Ingekomen en uitgaande stukken 1892. In het gemeenteverslag over 1892 staat onder het kopje Brandweer: "Als bijzonder voorval kan hier vermeld worden de brand in het leegstaande gebouw Hoffwerck. Wijl deze zaak van gansch wonderlijken aard was, zal hierover niet worden uitgeweid, evenmin over het begin van brand in de villa staande op het terrein van de boterfabriek Insulinde, bij welke gelegenheid bijzonder veel krullen werden gevonden en ook meer petroleumlucht aanwezig was dan wel in een leegstaand gebouw gewoonlijk het geval is."
- 2 Het smeedijzeren inrijhek van Hoffwerck, in 1894 gekocht door het provinciebestuur van Noord-Holland, staat nu in Haarlem bij het paviljoen Welgelegen in de Haarlemmerhout. In de tuinkamer van The British Council, Keizersgracht 343 te Amsterdam, bevinden zich geschilderde panelen met Vechtlandschappen zoals die in de 18de eeuw vanuit Hoffwerck te zien waren.
- 3 Toen de aanlegplaats in 1941 wat verzakt was, heeft metselaar H. de Haas van het Korenpad (thans Willink van Collenstraat) het metselwerk hersteld en het hek met aan weerszijden afneembare zitbanken weer geplaatst. De hardstenen bovenrand is toen niet meer aangebracht. De gebogen delen zijn in de tuin van het pand Straatweg 186 gelegd als begrenzing van een bloemperk.
- 4 Archief Dorpsgerechten (Rijksarchief te Utrecht), inv. nr. 389, Minuten van akten van overdracht en hypotheek 1693 - 1776, transporten d.d. 25.1.1694 en 21.5.1694; plecht van f 600 d.d. 21.5.1694 door Gerrit Cornelis van Harlen t.b.v. de heer David Rutgers.
- 5 Archief Dorpsgerechten inv. nr. 389, akte d.d. 16.2.1706: schuld van f 6000 aan de heer Jacobus van Schoonhoven te Amsterdam.
- 6 Archief Dorpsgerechten inv. nr. 389, akte d.d. 11.4.1711.
- 7 Archief Dorpsgerechten inv. nr. 389, akte d.d. 20.11.1711.
- 8 De gegevens over Vegtvliet en de families Duuring en Gildemeester zijn ontleend aan: R. Plomp, 1984. Vegtvliet te Breukelen als zomerverblijf, 1665 - 1854. Jaarboekje van het Oudheidkundig Genootschap Niftarlake 1983, blz. 25 - 51.
- 9 Archief Dorpsgerechten, inv. nr. 389, transportakte d.d. 6.8.1714.
- 10 De heer J.W. Gunning verschafte waardevolle gegevens voor dit artikel, waaronder de naam van mevrouw Eylbracht, waarvoor hij verwees naar A.A. Vorsterman van Oijen, Stam- en Wapenboek van aanzienlijke Nederlandsche familiën. Groningen, deel I, 1885 - 1890, blz. 235.
- 11 Notarieel Archief, inv. nr. 529, akte d.d. 1718 verhuur van huis en erve tegen f 62 per jaar.
- 12 Archief Dorpsgerechten, inv. nr. 389, transportakte d.d. 30.4.1721.
- 13 Notarieel Archief, inv. nr. 528, fol. 156, akte d.d. 19.4.1723. De vindplaatsen van deze en een aantal andere akten in het notarieel archief met betrekking tot Vechtstroom ontleende ik aan een door R. Plomp te Breukelen samengesteld, ongepubliceerd katern van 35 bladzijden met de titel "Gegevens buitenplaatsen".
- 14 Notarieel Archief, inv. nr. 529, fol. 47, akte d.d. 12.8.1724. In 1723 werd geërfd van Cornelis en Jannetje Terwen, in 1724 van oom Lourens Terwen. De heer E. Munnig Schmidt te Loenen meldde me, dat in Amsterdam op Herengracht 583 een Jan Goris Terwen "uit Kortenhoeft" woonde, die geboren was in 1721 en in 1778 was getrouwd met Elisabeth Francsen.
- 15 Notarieel Archief, inv. nr. 524, fol. 94, akte d.d. 15.6.1725 en fol. 97, d.d. 25.6.1725. Archief Dorpsgerechten, inv. nr. 389, transportakte d.d. 28.6.1725.

- 16 Archief Dorpsgerechten, inv. nr. 389, akten d.d. 29.1.1732 en 6.5.1732.
- 17 Zijn vader was waarschijnlijk Jan Willink Ananiaszoon (1664 - 1742) en zijn broer Wilhem Willink (1701 - 1761), wiens zonen Wilhem en Jan de grondleggers waren van het handelshuis Willink, dat deelnam in de Holland Land Company die in de Verenigde Staten grond kocht van de Indianen. Een van Wilhems nazaten, Daniël Willink, trouwde in 1844 met Johanna Maria Elisabeth van Collen, Vrouwe van Gunterstein en Tienhoven. Hij mocht bij Koninklijk Besluit van 10.6.1845 zijn naam veranderen in Willink van Collen (zie L.A. Quarles van Ufford, z.j. Gunterstein een ridderhofstad aan de Vecht. Uitg. Marinus van Kralingen, Breukelen, blz. 88 - 92).
- 18 W.F.H. Oldewelt, 1945. Kohier van de Personele Quotisatie te Amsterdam over het jaar 1742. Amsterdam.
- 19 Archief Dorpsgerechten, inv. nr. 389, akte d.d.12.9.1736: Theodora Fokkenberg, weduwe Jan Mast verkoopt huis en erf aan de Vecht.
- 20 J.W. Gunning, 1984. Hoogerlust in de achttiende en negentiende eeuw: Buitenverblijf en kostschool. Jaarboekje van het Oudheidkundig Genootschap Niftarlake 1984, blz. 49 - 70.
- 21 Archief Dorpsgerechten, inv. nr. 389, akten d.d. 20.5.1744 en 11.7.1744.
- 22 Archief Dorpsgerechten, inv. nr. 387, fol. 3, transport d.d.17.2.1745 van "Seeker gang off Erff en grondt met de Schoeijing daer voor aen de Vegt ende poort off Hecke aen den Dijk-kade (. . .) breet agt en een half voeten, geleegen tusschen de Hofsteede altans genaemt Hogerlust en het Erff gekomen van Ernst Woutersz Koyman". Zie ook: Gunning, 1984.
- 23 Archief Dorpsgerechten, inv. nr. 387, fol. 5 verso, d.d. 2.6.1745: Limietscheyding getrokken tusschen de buytenplaats Vegtstroom en de Bleekerij toebehorende den Heer David Rutgers.
- 24 Archief Dorpsgerechten, inv. nr. 387, fol. 22 verso, Plecht op de hofsteede Vegtstroom, d.d. 3.12.1751; afgelost op 14.4.1753.
- 25 Archief Dorpsgerechten, inv. nr. 387, fol. 27 verso, Transport hofsteede Vegtstroom op 14 april 1753.
- 26 François de Haan heeft van 1732 tot 1755 verschillende huizen, erven en boomgaarden ten oosten en westen van de Klapstraat gekocht, waar hij in 1749 het hoofdgebouw van zijn buitenplaats Vroeglust stichtte (Huisarchief Vroeglust).
- 27 R. van Lutterveld, 1948. De Buitenplaatsen aan de Vecht. De Tijdstroom, Lochem. Op blz. 19 schrijft hij dat Vechtstroom eigendom was van Pieter Antonie de Lespaul van Oostwaard, die in 1754 overleed, waarna zijn schoonzoon Abraham Crooch van Oostwaard, die in 1730 met Margaretha Maria de Lespaul getrouwd was, eigenaar werd en het huis verkocht. Deze gegevens hebben echter niet betrekking op Vechtstroom te Breukelen, maar op een gelijknamig buiten te Maarssen.
- 28 Gegevens verstrekt door J.W. Gunning en ontleend aan het boekje "Dudok van Heel, 11 oktober 1980", in eigen beheer uitgegeven door S.A.C. Dudok van Heel.
- 29 Trouwboek Nederlandsche Gereformeerde Gemeente te Breukelen (Rijksarchief te Utrecht), inv. nr. 58: "Isaak de Witt en Margareta Dudok hebben attestatie gebragt dat hunne drie Zondaagse Huwelijke Uytroepingen in de Kerk der Stad Amsterdam onverhinderd waaren gedaan, Get. Actum de 14e Mey 1741. Zijn alhier in onse Kerk te Breukelen op Vrijdag smorgens om Elff Uren Extraordinair getrouwt den 19en Mey 1741". Er volgt hierna een vrijwel gelijke tekst over het bruidspaar Hendrik Dudok en Catharina Elisabeth de Witt.
- 30 A.A. Manten en T. Verkuil Sr, 1993. Een Veelzijdig en Buitenissig Heer. Historische Reeks Breukelen / Verloren, Hilversum, blz. 16 - 20 en 129.
- 31 Archief Dorpsgerechten, inv. nr. 387, fol. 33, plegte op 2 februari 1756 gevestigd bij den Heer Everardus Dudok op zijn Ed. Hofsteede Vegtstroom ten behoeve van de Hr. Leonart Lubs. Zie ook E. Munnig Schmidt en A.J.A.M. Lisman, 1982. Plaatsen aan de Vecht en de Angstel. Canaletto, Alphen aan den Rijn, blz. 227.
- 32 Archief Dorpsgerechten, inv. nr. 387, fol. 49, transport d.d. 2.5.1760 van "10 morgen bouw-, wey-, hooiland en tuyn op de polder Breukelerwaard strekkende van de dijk ofte Heerenweg westwaarts op tot aan het land van de erfgen. van de Hr. Pieter Clinquet, daar zuidwaarts de Heykoper weeteringe en noordwaarts de Hr Everardus Dudok selvers".
- 33 Notarieel Archief, inv. nr. 533, akte d.d. 2.6.1760.
- 34 De toevoeging "beyde na Breukelen gaende" is mij niet duidelijk, want alleen de kleiweg of Vechtdijk voerde naar Breukelen en niet de laan; die liep van oost naar west in de richting van de Breukelerwaard.
- 35 Archief Dorpsgerechten, inv. nr. 387, fol. 52, transport van 1/3 morgen land op 26.6.1760 en fol. 58 verso, transport van 2/3 morgen land op 28.10.1762 door Everardus Dudok naar David Rutgers. Volgens een schatting door deskundigen in 1788 was dit land samen met nog drie morgen die erbij aansloten f 1200 waard (inv. nr. 387, fol. 109 verso).
- 36 Notarieel Archief, inv. nr. 534, akte d.d. 15.4.1765.
- 37 Notarieel Archief, inv. nr. 534, akte d.d. 10.9.1765.
- 38 Archief Dorpsgerechten, inv. nr. 387, fol. 68 - 69, transport van de Hofsteede Vegtstroom op 30 December 1766 naar Joffr. Eva van Eybergen.
- 39 Archief Dorpsgerechten, inv. nr. 387, fol. 70 verso, transport d.d. 28.10.1768 van 4 morgen land van de Hr Everardus Dudok, wdn. van Vrouwe Anna Marta de With naar de Weled. Heer David Rutgers; f 700.
- 40 Archief Dorpsgerechten, inv. nr. 387, fol. 85 verso, Registratie van de Coopconditie van Sonnestijn voor notaris Th. Koppen te Utrecht, d.d. 10.3.1777. "Hofsteede Sonnevegt benoorden den dorpe van Breukelen, daar ten oosten de Vegt, ten Zuyden de Heycoper Weetering, ten Westen de gemeene Heereweg en ten Noorden de heer David Rutgers, erfpagtoed van Nijenrode voor 18 st per jaar, als Jan van Voorst op den 25 October 1768 van den Hr. Everardus Dudok is aangekocht geworden onder speciaal beding dat de kopers of desselfs opvolgers daar nooit van zouden maken eenige Herbergen, Looijerijen of Scheepstimmerwerven". Koper voor f 2400 was Cornelis van den Boogerdt, mr. metseelaar te Breukelen.

- 41 Archief Dorpsgerechten, inv. nr. 389, schuldbekentenis d.d. 24.9.1708, "seeker hoffstede en getimmer daerop staende geappropriert tot vier woningen van ouds genaemd Sonnevecht". Idem, inv. nr. 387, fol. 138, estimatie d.d. 27.12.1797 op versoek van de erfgenamen van Adelbertus Ahuijs van "vier huizen onder één dak plus grond van ouds genaamd Sonnestijn".
- 42 Kadastrale legger Breukelen-Nijenrode, artikel 31 t.n.v. 's Rijks Domeinen, Sectie B nr. 177 (= tolhuis 1r 21e) en artikel 139 t.n.v. Hendrik Jan de Vries, rentenier te Breukelen, Sectie B nr. 179 (= bouwland 8r 90e).
- 43 Archief Dorpsgerechten, inv. nr. 387, fol. 104 - 106, Transport van Vegtstroom op 23.11.1785, Coopcondities van Vegt Stroom op 28.4.1785 en procuratie tot transport op de bode van Breukelen-Ortsgerecht Willem van der Veen d.d. 4.7.1785.
- Oud Archief Breukelen-Nijenrode, inv. nr. 314-318, Rekeningen en Buurlasten van Breukelen-Ortsgerecht 1784-1788; de weduwe "Elberveld" betaalde evenals de bewoners van Vegtvljet en Hoffwerck f 37 per jaar, de bewoner van Hoogerlust betaalde f 22. Buurlasten waren, evenals de dorpslasten, een omslag van de onkosten die het gerecht moest maken.
- 44 Notarieel Archief, inv. nr. 537, akte nr. 74, d.d. 24.8.1793.
- 45 Notarieel Archief, inv. nr. 537, akte nr. 66, d.d. 16.6.1793, procuratie voor Arnoldus de Rooy, secretaris van de heerlijkheid Achttienhoven, om het plakaat van 1 mei 1793 onder ede te aanvaarden.
- 46 Archief Dorpsgerechten, inv. nr. 387, fol. 110 - 111, Coopconditie d.d. 19.5.1788 en transport d.d. 27.6.1788.
- 47 Archief Dorpsgerechten, inv. nr. 389, transporten d.d. 25.1.1694 en 21.5.1694.
- 48 Archief Dorpsgerechten, inv. nr. 389, plechtbrief d.d. 20.11.1711 en transportakte d.d. 17.12.1711. Deze 50 roeden waren allodiale grond, aan de noordkant grenzend aan land in bezit van Gerrit Cornelisz van Harlen, aan de zuidkant grenzend aan erfpachtgoed van de verkoper.
- 49 Archief Dorpsgerechten, inv. nr. 387, fol. 50, transport d.d. 26.6.1760.
- 50 Archief Dorpsgerechten, inv. nr. 387, fol. 88, plecht van f 500 à 4% d.d. 28.7.1777 door Pieter Stok en Annetie van der Elst; fol. 102 - 103, machtiging van de curator Isaäc da Costa d.d. 22.5.1783 en Coopconditie van de openbare verkoop bij executie op 8.11.1783. De halve waarde van huis en "was-bleekerij" ging naar de Amsterdamse pastoor Adolfus Ahuijs, die het ernaast gelegen Sonnestein bezat. De andere helft ging naar de huurder van de bleekerij, Marike van Rijn.
- 51 Kadastrale legger Breukelen-Nijenrode, artikel 112 t.n.v. de Erven Jan van Rein c.s., Sectie B nr. 175 (= berm 6r 50e), nr. 176 (= weiland 6r 70e) en nr. 178 (= huis en erf 1r 44e, kl. 13 belastbaar bedrag f 66).
- 52 Archief Dorpsgerechten, inv. nr. 387, fol. 138, estimaties d.d. 27.12.1797; de waarde van Sonnestijn was f 1000, die van de halve wasserij f 700.
- 53 Boerderij "Den Dell" lag in de Breukelerwaardse polder en bezat 7 morgen land, "streckende uit de riviere Heycop voorwaarts op tot de Bisschopswetering". De boerderij is in 1789 afgebroken en de grond in 1808 door Wijnandus van Driest verkocht. Het zuidelijke deel, 2 morgen 276 roeden wei- en hooiland, verkocht hij aan A.R. Jolles (Groenevecht), het noordelijke deel van 4 morgen 324 roeden aan de heer P.H. Dronsberg (Vecht en Hoff).
- 54 Notarieel Archief, inv. nr. 537, akte nr. 83, fol. 211, testament d.d. 25.2.1797 van Gerrit Hageman, wednr. van Maria Willemsz.
- 55 Notarieel Archief, inv. nr. 539, machtiging tot transport d.d. 26.6.1802. Idem, schuldbekentenis d.d. 1.9.1802. Archief Dorpsgerechten, inv. nr. 388, blz. 6, transport hofstede Vegtstroom d.d. 4.11.1802.
- 56 De gegevens over de familie Cramer werden mij door de heer E. Munnig Schmidt te Loenen verstrekt. Oom Hendrik Willem Cramer (1717 - 1785) trouwde in 1746 met Catharina Luykink (1724 - 1782), een dochter van Barend Luikink (1724 - 1782), de grootste graanhandelaar te Amsterdam in die tijd. Hun dochter Sara Hendrina Cramer werd in 1758 geboren. Oom Hendrik handelde in Engelse manufacturen en woonde op de Herengracht. Vader Jan Ludolf Cramer (1719 - 1782) trouwde in 1749 met Johanna Margaretha van Bruggen (1715 - 1785). Jan was in 1750 directeur van de Groenlandse Visserij (walvisvangst) en later, samen met zijn zoon Hendrik Willem, koopman op Spanje. Hij woonde aanvankelijk ook op de Herengracht, maar vertrok later naar Weesp, waar hij en zijn vrouw begraven zijn.
- 57 Notarieel Archief, inv. nr. 548, akte nr. 100, machtiging van H.W. Cramer, d.d. 10.10.1812 voor H. Winkelman; idem, inv. nr. 548, akte nr. 98, machtiging van Vrouwe Anna Jolles voor haar neef J.A. Jolles, d.d. 2.10.1812; idem, inv. nr. 555, akte nr. 4, verkoop Hofstede Groenevecht, d.d. 22.1.1819.
- 58 Notarieel Archief, inv. nr. 549, akte nr. 52, publieke verkoping, d.d. 1.7.1813.
- 59 Notarieel Archief, inv. nr. 550, akte nr. 57, d.d. 14.7.1814; idem, akte d.d. 16.8.1814. De boomgaard werd gepacht door Jan Frederik Schutten en Margreta Versens, die in 1805 op de buitenplaats Vechtstroom woonden en bij notaris C. van der Linden een testament op de langstlevende lieten maken (inv. nr. 539, testament d.d. 6.1.1805). Zij zullen toen tot het dienstpersoneel van de familie Cramer hebben behoord en in de tuinhuiswoning hebben gewoond.